

ФІНАНСИ, КРЕДИТ

УДК 352:332.142.2

В.Г. Боронос, Т.О. Ілляшенко

РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ АДМІНІСТРАТИВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

Досліджено підходи до удосконалення інструментів державного управління розвитком економіки з урахуванням системи міжбюджетного вирівнювання. Проаналізовано недоліки існуючої моделі бюджетного фінансування регіонів України. З'ясовано вплив бюджетних трансфертів на рівень розвитку території та запропоновано підходи щодо удосконалення системи фінансових інструментів механізму управління стійким розвитком економіки.

Вступ. Державне регулювання розвитку економіки на рівні території є одним з найактуальніших питань, оскільки економічна безпека країни значною мірою залежить від безпеки її регіонів. На жаль, протягом останніх років рівень державного регулювання як засіб збереження рівноваги соціальних і природних структур, важлива передумова стратегії формування регіональної стабільності у системі національної безпеки України, її виваженого спрямування у майбутнє залишається недостатнім.

Кризовий стан економіки України вимагає поглибленої розробки питань щодо повного та обґрунтованого визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, оскільки виведення економіки країни з кризи і досягнення високих темпів розвитку можливе за умови ефективного планування та використання бюджетних коштів.

Актуальність дослідження. Останнім часом спостерігається зростання зацікавленості вітчизняних науковців і практиків місцевими бюджетами та міжбюджетними відносинами. Концептуальні засади збалансування місцевих бюджетів та використання з цієї метою міжбюджетних трансфертів досліджувалися такими вченими, як О. Василик, О. Кириленко, К. Павлюк, В. Кравченко. Багато наукових праць присвячено саме питанням удосконалення міжбюджетних відносин, у становлення місцевих бюджетів у контексті розвитку міжбюджетних відносин в Україні. Зокрема, це роботи М. Кульчицького, І. Луніної, С. Слухая, С. Юрія, В. Корчинського, О. Лирик та ін. Однак незважаючи на значну кількість публікацій з даних питань низка проблем, пов'язаних із забезпеченням стабільного розвитку регіонів шляхом застосування процедур фінансового вирівнювання та питання участі державної фінансової політики у формуванні фінансових можливостей територій, залишаються не вирішеними, що і зумовлює необхідність подальших досліджень.

Метою статті є аналіз місця та ролі міжбюджетних трансфертів у системі фінансових інструментів забезпечення стійкого розвитку економіки території.

Постановка завдання. Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Функціональна спрямованість кожного виду міжбюджетних трансфертів визначається цільовим та адресним спрямуванням коштів з одного бюджету до іншого.

Традиційно бюджетні трансферти поділяються на три види: дотації, субвенції, субсидії. Проте лише останнім часом з'явилися спроби чітко розмежовувати ці види, з чого можна зробити висновок: у різних країнах один і той самий вид бюджетних трансфертів може називатися по-різному. Так, у деяких країнах бюджетні дотації складаються з кількох різних трансфертів, що надаються за певних умов місцевим

громадам: у Росії – це бюджетна дотація, федеральний трансферт; у Франції – глобальна дотація на функціонування, дотація на компенсацію податкових пільг та зниження ставок оподаткування, фонд компенсації податку на додану вартість. Цей трансферт в різних країнах має різну назву: у Німеччині – додаткові дотації для земель та ключові дотації для комун; у Польщі – генеральна субвенція; у Швеції – незв'язана субсидія. Аналогічні розбіжності є характерними і для бюджетних субсидій: у Німеччині їх називають допомогою, дотацією; у Франції – це спеціальні субвенції, глобальна дотація на устаткування; у Польщі – спеціальні дотації; у Швеції – цільові субсидії. Бюджетні субвенції в Росії існують під своєю назвою; у Німеччині – це цільові дотації для комун; у Франції – глобальна дотація на децентралізацію; у Польщі – спеціальні дотації.

В українському законодавстві поняття офіційних трансфертів почало застосовуватися з 1996 р. разом із введенням нової бюджетної класифікації, відповідно до якої залежно від цільового спрямування коштів трансферти поділяли на дві групи: поточні (дотації) і капітальні (субвенції).

До поточних офіційних трансфертів зараховувалися грошові кошти, які одержували бюджети нижчих рівнів за недостатньої ефективності дохідних джерел. Капітальні офіційні трансферти передбачали цільове використання одержаних коштів, переважно для виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень.

Чинне законодавством, до бюджетних трансфертів відносить не лише кошти, які одержують місцеві бюджети з державного, а й перерахування коштів від місцевих бюджетів до державного бюджету.

Трансфертне фінансування місцевих бюджетів свідчить про системний перерозподіл національного доходу з метою усунення диспропорцій в розвитку регіонів. Головним питанням, що стоїть перед місцевими органами у країнах, що використовують даний спосіб бюджетного регулювання, є підвищення ефективності перерозподілу коштів, а також зниження фінансової залежності місцевого самоврядування від центру й посилення його податкової автономії.

Оптимальна система міжбюджетних трансфертів має відповідати наступним вимогам:

- враховувати відмінності у фінансових потребах територій за умов чітко визначеної сфери їх відповідальності;
- компенсувати відмінності між бюджетами одного рівня щодо потенційної можливості фінансування видатків;
- створювати стимули для зростання ступеня податкоспроможності місцевих бюджетів;
- бути стабільною, передбачуваною, відповідати динаміці потреб територій;
- упереджувати марнотратство суспільних коштів [3].

Для оцінки процесу вирівнювання фінансових можливостей регіонів за рахунок Державного бюджету розраховуємо та проаналізуємо витрати держави на субсидії та дотації вирівнювання, рівень дотаційного навантаження на Державний бюджет в цілому по Україні.

В цілому, фінансовий ресурс місцевих бюджетів, що розподіляється на державному рівні, досяг у 2008 році 83% загального обсягу їх надходжень. За рахунок трансфертів із державного бюджету забезпечено 44,5% доходів місцевих бюджетів, без урахування коштів, що надійшли із загального фонду бюджету до бюджету розвитку, який є складовою частиною спеціального фонду. Зазначений показник збільшився, порівняно з аналогічним показником попереднього року, на 1,1 в.п.

Протягом 2008 року надані трансферти по загальному та спеціальному фонду становили 59203449,2 тис. грн. По загальному фонду були надані трансферти на 55084154,0 тис. грн., та 4119295,2 по спеціальному фонду.

Планові призначення в частині трансфертів виконані в сумі 59 млрд. 113,6 млн. грн. або 93,1% плану (63 млрд. 520,9 млн. грн.), у тому числі субвенції – 28 млрд. 674,4 млн. грн. або 86,7%, дотації – 30 млрд. 439,2 млн. грн. або 100%.

Щодо наданих трансфертів у 2008 році по загальному та спеціальному фондах було перераховано 59203449,2 тис. грн. Передбачено на 2008 рік 63520929,3 тис. грн., тобто фактично виконано було 93,2% відповідно по трансфертам спеціальному фонду виконання склало 57,5%, по трансфертам загального фонду відсоток виконання склав 97,8%. Залишок неперерахованих трансфертів по загальному фонду склав 1267854,3 тис. грн., залишок по спеціальному фонду склав 3049625,8 тис. грн. По загальному та спеціальному фонду залишок склав 4317480,1 тис. грн., або 6,8% загального числа передбачених трансфертів у 2008 році. Планові та фактичні показники по міжбюджетних трансфертах в розрізі зведених бюджетів у 2008 році (без врахування коштів, що вилучаються) становили по загальному фонду передбачено 56334718,1 тис. грн. фактично профінансовано 55084154,0 тис. грн. По спеціальному фонду передбачено було 4476396,5 тис. грн., а профінансовано 4119295,2 тис. грн. Тобто в цілому по загальному та спеціальному фондах було передбачено трансфертів у розмірі 60811114,7 тис. грн., профінансовано 59203449,2 тис. грн. Таким чином, у 2008 році було фактично профінансовано на 1607665,5 тис. грн. менше, ніж передбачалося. Тобто фінансування склало 97,4% запланованих показників.

Надання з державного бюджету дотацій вирівнювання місцевим бюджетам в розрізі зведених бюджетів за 2008 рік склало 28810449,2 тис. грн.

Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на вирівнювання фінансової забезпеченості за 2008 рік становили 784768,7 тис. грн.

Надання субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот за 2008 рік становило 3616410,1 тис. грн. Варто зазначити, що згідно із розписом на 2008 рік було заплановано субвенцій на суму 4240630,3 тис. грн. Таким чином, виконання розпису становило 85,3%. Відхилення від розпису на 2008 рік становило 624 220,2 тис. грн.

Надання субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу за 2008 рік склало 564865,9 тис. грн., заплановано розписом 655055,8 тис. грн. Таким чином, виконання розпису на 2008 рік становило 86,2%. Тобто фактичне виконання становило на 90189,9 тис. грн. менше.

Надання субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям за 2008 рік склало 12719230,2 тис. грн. або 98,0% розпису (передбачено розписом на 2008 рік 12 980 479,7 тис. грн.). Таким чином, недофінансовано лишилося 261249,5 тис. грн.

Надання субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" за 2008 рік всього розподілено 109 228,5 тис. грн. проти передбачених розписом 111100,4 тис. грн. Таким чином, виконання розпису склало 98,3%, відхилення від розпису становило 1 872,0 тис. грн. Всього передбачено розписом на 2008 рік суму 124850,5 тис. грн., або 112,5% профінансованих коштів. Нерозподілений залишок склав 13750,1 тис. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

**Надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам по сферам
за 2008 рік, тис. грн.**

Сфера надання	Плановий обсяг	Фактичний обсяг
На надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот	4 240 630,3	3 616 410,1
На надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу	655 055,8	564 865,9
На виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям	12 980 479,7	12 719 230,2
На виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях	124 850,5	111100,4

Надання додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення видатків на оплату праці працівників бюджетних установ у зв'язку із наближенням запровадження Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів в повному обсязі за 2008 рік склало 808038,0 тис. грн., або 100% передбаченої суми розпису на 2008 рік.

Із загального фонду державного бюджету місцеві бюджети отримали субвенції в сумі 24 млрд. 583,6 млн. грн. або 94,9% планових призначень (25 млрд. 912,7 млн. грн.), спеціального фонду – 4 млрд. 90,8 млн. грн. або 57,1% (табл. 2).

Таблиця 2

Отримані субвенції із державного бюджету у 2008 році, млн. грн.

Показники	Значення	У % до плану
Планові призначення в частині трансфертів	59113,6	93,1
у тому числі субвенції	28674,4	86,7
дотації	30439,2	100
Із загального фонду державного бюджету субвенції	24583,6	94,9
Із спеціального фонду	490,8	57,1

Частка міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів досягла 46,7%, що на 2,2% пункту більше порівняно з 2008 роком.

Загальний обсяг наданих із державного бюджету трансфертів місцевим бюджетам збільшився порівняно з 2008 роком на 3 млрд. 66,5 млн. грн., або 5,2 %, і становив 62 млрд. 180,1 млн. грн., або 97,8% планових призначень (63 млрд. 563,8 млн. грн.), у тому числі субвенцій – 26 млрд. 121,6 млн. грн., або 95% (27 млрд. 505,3 млн. грн.), дотацій – 36 млрд. 58,5 млн. грн., або 100% (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяг наданих із державного бюджету трансфертів місцевим бюджетам 2009 рік

Показники	Значення, млн. грн.	У відношенні до попереднього року, %	У % до плану
Загальний обсяг наданих із державного бюджету трансфертів місцевим бюджетам	62180,1	5,2	97,8
у тому числі: субвенцій	26121,6	8,6	95
дотацій	3658,5	1,3	100

Із передбачених у загальному фонді державного бюджету субвенцій у сумі 21 млрд. 221,9 млн. грн. перераховано 20 млрд. 430,9 млн. грн., або 96,3 відсотка. Із спеціального фонду державного бюджету планувалося надати місцевим бюджетам

субвенції у сумі 6 млрд. 283,4 млн. грн., фактично надано 5 млрд. 690,7 млн. грн., або 90,6%.

Надання трансфертів у 2009 році по загальному та спеціальному фонду склало 62305464,4 тис. грн., що склало 98% від запланованої у розписі суми на 2009 рік. – 63618839,8 тис. грн. Таким чином, залишок неперерахованих трансфертів склав 1 258 375,4 тис. грн. Виконання перерахування трансфертів по загальному фонду склало 98,8%. Залишок нерозподілених трансфертів склав 681053,8 тис. грн. По спеціальному фонду виконання розпису становило 90,8%. Залишок нерозподілених трансфертів склав 577321,6 тис. грн.

Планові та фактичні показники по міжбюджетних трансфертах в розрізі зведених бюджетів за 2009 рік (без врахування коштів, що вилучаються) по загальному та спеціальному фонду склали 62305464,4 тис. грн., що на 3102015,2 тис. грн. більше, ніж у 2008 році. Заплановано на 2009 рік 63 618 839,8 тис. грн. Таким чином, виконання за загальним та спеціальним фондом склало 97,9%.

Надання з державного бюджету дотації вирівнювання місцевим бюджетам у 2009 році становило 33356349,1 тис. грн., що на 4545899,9 тис. грн. більше ніж у 2008 році. Таким чином, виконання розпису на 2009 рік склало 100%.

Надання субвенції з загального фонду державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот у 2009 році становило 1385399,0 тис. грн., що на 2231011,1 тис. грн. менше ніж у порівнянні із аналогічним періодом у 2008 році. Таким чином, виконання розпису у 2009 році склало 94,1%, відхилення від розпису 86192,2 тис. грн.

Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу склало у 2009 році 410 946,9 тис. грн., що на 153919,1 тис. грн. менше, ніж у 2008 році.

Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям у 2009 році склало 16621135,2 тис. грн., що на 3901905,0 тис. грн. більше ніж у 2008 році.

У звітному періоді трансферти з державного бюджету залишалися, як і раніше, основним джерелом формування доходів місцевих бюджетів. За рахунок трансфертів з державного бюджету забезпечено 48,9% доходів місцевих бюджетів, що порівняно з відповідним періодом минулого року більше на 4,7% пункту і свідчить про посилення централізації державних фінансових ресурсів. У цілому місцеві бюджети отримали із державного бюджету трансферти у загальній сумі 34 млрд. 904,8 млн. грн., або 95,5% запланованих обсягів (36 млрд. 543 млн. грн.), у тому числі із загального фонду – 32 млрд. 960,1 млн. грн., або 96,2% плану (34 млрд. 254,1 млн. грн.), спеціального – 1 млрд. 944,7 млн. грн., або 85% (2 млрд. 288,9 млн. гривень).

Щодо міжбюджетних трансфертів, то у 2010 році по загальному та спеціальному фонду склали 78182573,8 тис. грн. (заплановано розписом 81324890,5 тис. грн.). Таким чином, виконання розпису становило 96,1%. Варто зазначити, що виконання розпису по загальному фонду становило 99,3% проти виконання розпису по спеціальному фонду – 67,8%.

Надання з державного бюджету дотації вирівнювання місцевим бюджетам у 2010 році склало 43640380,5 тис. грн., що на 10 284 031,4 тис. грн. більше ніж у 2009 році. Згідно із розписом на 2010 рік було передбачено 43640459,0 тис. грн. Таким чином, виконання бюджету склало 100%.

Надання субвенції з загального фонду державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот становило 1660415,9 тис. грн.

(затверджено розписом 1680024,1 тис. грн.). Таким чином, виконання розпису на 2010 рік склало 98,8%. Варто зазначити, що у попередньому році цей показник становив 1385399,0 тис. грн. – на 275016,8 тис. грн. менше ніж у 2010 році.

Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг з послуг зв'язку та інших передбачених законодавством пільг (крім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплату електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкого пального побутового палива, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот) та компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян у 2010 році склали 1429358,7 тис. грн., що на 75064,2 тис. грн. більше ніж у відповідному періоді минулого року. У 2010 році згідно із розписом було передбачено 1539640,0 тис. грн., таким чином, виконання розпису склало 92,8%. Відхилення склало 110281,3 тис. грн.

Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пального побутового палива і скрапленого газу у 2010 році склало (відповідно до розпису) 613 508,5 тис. грн. фактично профінансовано 497651,3 тис. грн., що на 86704,4 тис. грн. більше ніж у 2009 році. Таким чином, виконання розпису у 2010 році склало 81,1%, або профінансовано на 115 857,2 тис. грн. менше.

Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям у 2010 році фактично склало 22744544,4 тис. грн., що на 6 123409,2 тис. грн. більше ніж у минулому періоді в 2009 року (табл. 4).

Таблиця 4

Надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам по сферам за 2010 рік, тис. грн.

Сфера надання	Плановий обсяг	Фактичний обсяг
На надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот	1680024,1	1660415,9
На надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пального побутового палива і скрапленого газу	497651,3	613508,5
На виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям	22939263,7	22744544,4

Надання додаткової дотації з державного бюджету на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів у 2010 році становило 538 738,6 тис. грн., що на 1 963 404,4 тис. грн. менше ніж за аналогічний період 2009 року. розписом на 2010 рік було передбачено 538 738,6 тис. грн., таким чином, виконання розпису у 2010 році склало 100%. Загалом динаміку надання трансфертів за 2008-2010 роки по загальному та спеціальному фонду зображено на рис. 1

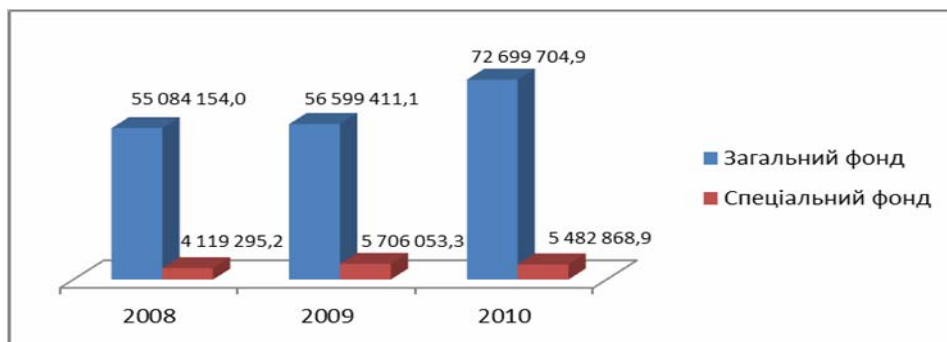

Рис. 1. Динаміка трансфертів за 2008-2010 роки (тис. грн.)

Аналіз співвідношення доходів місцевих бюджетів України до величини міжбюджетних трансфертів протягом 2005-2011 рр. показав, що майже у всіх областях України міжбюджетні трансферти перетворилися на основне джерело фінансування місцевих бюджетів, що свідчить про посилення централізації регіонів. Так, наприклад, якщо у 2005 році частка міжбюджетних трансфертів складала 36,6% то починаючи з 2010 року їх величина перевищує 50% доходів (54,2 та 52,2 у 2010 та 2011 рр. відповідно). Динаміка зростання залежності регіонів від величини трансфертів зображена на рис. 2.

Спостерігається значне перевищення питомої ваги залучених коштів над власними ресурсами для переважної більшості областей України. До бюджетів, структура яких визначається перевищенням частки трансфертів протягом 2007-2011 рр., слід віднести Вінницьку, Волинську, Житомирську, Закарпатську, Івано-Франківську, Кіровоградську, Рівненську, Тернопільську, Херсонську, Хмельницьку, Чернівецьку та Чернігівську області. Найбільший рівень дотаційності серед досліджуваних обласних бюджетів спостерігається в Тернопільській області.

Рис. 2. Динаміка співвідношення доходів місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів в Україні протягом 2007-2011 рр. [2]

Значні структурні зрушення у процесі формування доходів вказаних місцевих бюджетів за 2007-2011 рр. спостерігаємо за показниками Київської області. Так, у

вказаний період у середньому структура доходів зведеного обласного бюджету характеризувалася співвідношенням частки власних доходів до трансфертних ресурсів 39,76% на 60,24% та 37,96% на 62,04 % відповідно. За станом на 2011 р. частка власних ресурсів у доходах бюджету незначна, але все ж таки вища за частку трансфертних ресурсів і складає в середньому 52,13%.

Найбільш забезпеченими власними фінансовими ресурсами є Донецька та Дніпропетровська області з середнім значенням питомої ваги обсягу власних доходів на рівні 64,94% та значенням питомої ваги обсягу трансфертних ресурсів у загальній сумі доходів місцевого бюджету, що упродовж аналізованого періоду коливається від 27,81 до 43,07%. Така ситуація вказує на позитивну тенденцію у формуванні доходів місцевих бюджетів та на прояв ділової активності органів місцевого самоврядування до використання власних ресурсів з метою економічного розвитку території. Як зазначалося раніше, адже саме за рахунок власних ресурсів повинна створюватись фінансова база для економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

Висновки. Важливо зазначити, що розв'язання проблем, котрі нагромадилися в системі міжбюджетних взаємовідносин та міжбюджетного регулювання, створило б передумови для взаємної відповідальності органів публічної влади різних рівнів, ефективного використання ними фінансових ресурсів, підвищення зацікавленості місцевих органів влади у нарощуванні власної доходної бази тощо.

Для досягнення оптимальної системи міжбюджетних відносин в Україні як однієї з засад зміцнення доходної частини місцевих бюджетів, потрібно зробити наступне:

1. Визначити додаткові джерела доходів, розширити доходну базу бюджетів. Доцільним є звернення до зарубіжного досвіду, щодо місцевого оподаткування та застосування таких податків, як податок на володіння цінними паперами, на біржові операції, на володіння двома і більше будинками, на розміщення офісів у центральній частині міста [3].

Слід надати статус місцевого податку всім надходженням, які повним обсягом поступають до місцевого бюджету. До них можуть увійти плата за землю та інші природні ресурси місцевого значення (лісові та водні). Місцева влада повинна мати право встановлювати податкові пільги підприємствам, що відіграють соціально важливу роль у регіоні.

2. Подолати недостатність місцевих джерел доходів, яке можливе через надання владним структурам регіонів права самостійно вводити територіальні надбавки до місцевих податків, виходячи з особливостей структури виробництва конкретного регіону. Так, частково обкладати додатковими податками (однак інформація щодо об'єкта, який оподатковується, повинна бути зібрана і проаналізована на центральному рівні). Удосконалення системи місцевого оподаткування сприятиме підвищенню ефективності надання місцевих громадських послуг жителям проживаючим на певній території.

3. Запровадити механізм зацікавленості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у зміцненні місцевих фінансів шляхом закріплення за місцевими бюджетами на довгостроковій основі загальнодержавного податку – податку на прибуток підприємств. Здійснювати визначення нормативів відрахувань від податку на прибуток підприємств до місцевих бюджетів на основі диференційованих коефіцієнтів для різних рівнів місцевого самоврядування, що враховують місцеві особливості, рівень розвитку регіону. По-перше, на наш погляд, відсоток від податку повинен формувати доходні джерела місцевих бюджетів знизу догори, тобто на базовому рівні повинно залишатися, як мінімум – 50% цього податку.

4. Доповнити дотації вирівнювання субвенціями на виконання конкретних інвестиційних проектів, на розвиток тих галузей, які б дозволяли виходити регіонам з розряду слаборозвинених. Дотаційна політика державних органів влади має бути націлена на поступове зниження шляхом заміщення на механізми інвестування виробництва і підприємницької діяльності зі швидким обігом капіталу і більшою бюджетною ефективністю та товаронаповненням споживчого ринку.

Втілення зазначених вище заходів посилить фінансову самостійність місцевих бюджетів, надасть змогу місцевим органам влади самостійно визначати свої витрати, зміцнить економічне становище місцевих органів влади, а тим саме і держави в цілому, дозволить задовольняти потреби громадян у кожній місцевості на високому рівні у відповідності із світовими стандартами.

SUMMARY

The authors focus on approaches to improve the instruments of state economic development management providing for intergovernmental equalization system. They also analyze the shortcomings of the existing model of budgetary financing of the Ukrainian regions. The influence of fiscal transfers on the level of development of territories is elucidated and approaches to improve the system of financial instruments of the mechanism of sustainable economic development management are suggested.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Васильєва М.В. Роль баланса фінансових ресурсів регіона в реалізації ефективної фінансової політики // Фундаментальні дослідження. – 2006. – №7 – С. 54-56.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кобилецька О.Ф. Удосконалення системи формування міжбюджетних відносин як однієї з засад зміцнення доходної частини місцевих бюджетів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_4/Kobiletska_409.htm
4. Каун О.Б. Концептуальні засади формування механізму міжбюджетних відносин в Україні // Фінанси України. – 2005. – №6. – С. 31-38.
5. Олійник Т.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин у контексті адміністративно-територіальної реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/oliynik-tm-vdoskonalennya-mizhbyudzhetnih-vidnosin-u-konteksti-administrativno-teritorialnoyi-reformi/>
6. Проказа Т.В. Регулювання міжбюджетних відносин шляхом використання міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Prokaza.pdf

Надійшла до редколегії 15 травня 2013 р.